

NatuurHistorische Tijdingen

Koninklijke Nederlandse Natuurvereniging (KNNV)
Afdeling Roosendaal

Voorjaar 2026

De rode eekhoorn, geliefd en
mythologisch - p. 8

In stilte luisteren naar
geluiden in het bos - p. 11

INHOUD

Colofon	3
Redactioneel	4
Voorwoord van de voorzitter	5
Excursies apr - juni	6
Praktijkavond	7
Week van de biodiversiteit	7
De rode eekhoorn	8
Luisteren, een moment van stilte in het hier en nu	11
Vijf jaar kevers en wantsen op een restperceeltje langs de autosnelweg A4/A58	17
Basiscursus mossen	18
Op pad met de Biodiversiteitswerkgroep	19
Contactgegevens	20

Beuk

Haagbeuk

foto's redactie

NHT

NHT is het kwartaalblad van Natuurvereniging KNNV Roosendaal. Verspreiding van de NHT vindt plaats per e-mail.

Redactie

Annemarie Weldring
Gerrit Groeneweg, Guus Dekkers

Redactieadres

redactie@roosendaal.knnv.nl

Overname van artikelen is alleen toegestaan met toestemming van redactie en auteur.

Omslag

Foto's: bovenste 3: Galderse heide 22-02-26, Corry Vroegrijk;
onderste 2: A. Weldring

Kopij

Sturen naar redactieadres tot 3 weken voor verschijningsdatum.
Verschijningsdata: ca. 1 jan. - 1 april - 1 juli - 1 okt. De redactie behoudt het recht om redactionele aanpassingen te doen.

Advertenties

Hans Nouwt: penningmeester@roosendaal.knnv.nl

Donateurs

U kunt zich aanmelden als donateur bij Hans Nouwt:
penningmeester@roosendaal.knnv.nl, of uw donatie overmaken op IBAN NL64 INGB 0005 2527 76, t.n.v. KNNV afd. Roosendaal.

Website

www.knnv.nl/roosendaal

Facebook:

- KNNV afdeling Roosendaal
- Paddenstoelenwerkgroep KNNV Roosendaal
- Zoogdierenwerkgroep KNNV Roosendaal
- Planten- en mossenwerkgroep KNNV Roosendaal (voor leden)

Contact

KNNV afdeling Roosendaal
Dennescheerderdreef 11, 4707 PK Roosendaal
Bankrekening: NL64 INGB 0005 2527 76
e-mail: info@roosendaal.knnv.nl
Website: www.knnv.nl/roosendaal

Lidmaatschap:

Leden € 26,-, huisgenootleden € 10,-, jeugdleden (12 - 25 jaar) € 5,-. Leden en jeugdleden ontvangen het landelijke blad Natura 4 keer per jaar en de NHT. Voor alle info kijkt u op de website.

koffie met

- appelgebak
- warme wafels
- bosvruchtentaart
- warme chocomel met slagroom
- twistdrank voor de kinderen
(zonder kleurstoffen, niet-koolzuurhoudend)

Dennescheerderdreef 11, 4707 PK Roosendaal | 0165 - 54 64 38
info@brasserie-t-huis.nl | www.brasserie-t-huis.nl

Kopij

- Lever de kopij tijdig in bij redactie@roosendaal.knnv.nl
- Grootte van foto's: ten minste 1 mb

COPYRIGHT foto's

Bij foto's wordt de naam van de fotograaf vermeld. Wanneer een foto niet door de auteur zelf is gemaakt, is schriftelijke toestemming nodig van de fotograaf. Zonder deze toestemming kan een foto niet geplaatst worden.

NHT's op website

De NHT wordt een maand na uitgave op de website geplaatst. Houd hiermee rekening bij het aanleveren van uw kopij. Raadpleeg bij twijfel de coördinator van de desbetreffende werkgroep.

De webversie van de NHT is ontdaan van persoons-informatie.

Donkersporig bosviooltje
Voorjaarskortvleugelmot
foto's Guus Dekkers

Van de Redactie

De laatste Natura, het landelijke blad voor KNNV-leden, heeft een nieuwe vormgeving. De KNNV bestaat dit jaar 125 jaar, en de Natura 123 jaar. Ik lees dat de Natura een van de oudste tijdschriften van Nederland is. En wat ik niet wist, is dat het logo van de KNNV een gestileerd pluusje van de wilg voorstelt; een met wit pluus bezet langgerekt zaadje. In 2001 werd in Natura herinnerd aan de betekenis: 'Zoals de wilg haar pluus laat waaien moet de KNNV - belangeloos - de belangstelling en de liefde voor de natuur uitzaaien.'

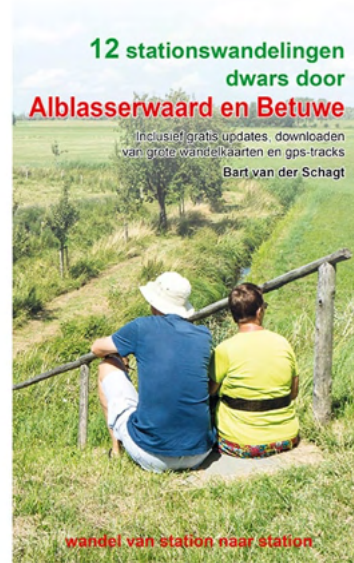
In deze NHT wordt aandacht besteed aan de eekhoorn (pag. 8). Toevallig zag ik vandaag ook maar liefst drie eekhoorns een boom inrennen op landgoed De Hertgang in Halsteren. Eentje liet haar sierlijke gang zien over de takken, en door van boom naar boom te springen, zo lichtvoetig en bevallig. En onlangs klonk daar vanuit een boom een knagend geluid; na minuten luisteren zag ik de eekhoorn. Een prachtig beestje.

Luisteren naar natuurgeluiden, in stilte. Wat kan een 'eerste' waarneming van een zoogdier of vogel je bijblijven (in het artikel op pag. 11 een nachtegaal). Ook tijdens KNNV-wandelingen wordt de natuur zintuigelijk beleefd, om geen waarneming te missen.

Voor sommige waarnemingen is een loepje onmisbaar, zoals wanneer je iets wil leren over mossen (pag. 19). Maar hoe leuk dat je ook naar een mos kan luisteren, namelijk naar kraakmos (wel even over wrijven), zo bleek tijdens een excursie in de Kriekelaere duinen (kijk op: <https://www.facebook.com/groups/2209669989220055>).

Ook leuk is de korte weerslag van 5 jaar onderzoek op een perceeltje langs de snelweg naar kevers en wantsen. Daarbij werden invloeden van klimaatverandering en maaibeeld zichtbaar en nieuwe soorten en verdwenen gewaande soorten werden ontdekt (pag. 17).

Veel leesplezier!

<https://www.anoda.nl/product/12-stationswandelingen-dwars-door-alblasserwaard-en-betuwe/>
<https://www.anoda.nl/product/10-stationswandelingen-door-het-vechtdal-en-zuidoost-drenthe/>

Voorwoord van de voorzitter

Weer een nieuwe NHT voor u.

Soms lijkt het of dit soort publicaties vanzelf ontstaan, maar niets is minder waar. Het kost de redactie vaak veel inspanningen om een mooi blad te creëren. Het verkrijgen van kopij vergt de laatste jaren veel werk, daarom kon het gebeuren dat er te weinig artikelen waren om een NHT uit te brengen.

Vanaf deze uitgave is de afspraak om ook in geval van een klein aantal artikelen de NHT te laten verschijnen, om in ieder geval de agenda voor de volgende maanden te kunnen delen. Ook zal er een aanpassing zijn in het verschijnen van de KNNV Nieuwsbrief. Deze zal minder vaak uitgebracht worden en dan rond de 15^e van de maand.

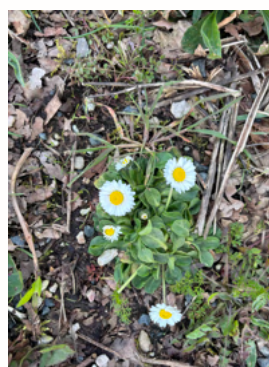
Met het verschijnen van de NHT is de zomertijd weer ingegaan en zullen de binnen activiteiten aan de laatste fase beginnen. Nog één lezing te gaan en dan weer vol gas met onderzoeken. Alhoewel... er worden jaar-rond natuurlijk onderzoeken gehouden. Een aantal werkgroepen verlegt wel de focus op de nieuwe start van het groeiseizoen.

Bent u wel lid, maar misschien nog niet actief in een van de werkgroepen, dan is er misschien ook voor u een nieuwe start mogelijk. Steek uw licht eens op en neem deel aan een van de inventarisaties van de werkgroepen. Op de site kunt u de contactgegevens vinden van de coördinatoren.

De voorbereidingen voor de Week van de Biodiversiteit zijn ook begonnen. Er is dit jaar een samenwerking met IVN en Voedselbos/Tuin van de Toekomst. Op vrijdagavond 22 mei (de officiële Internationale Dag van de Biodiversiteit) beginnen we in het MEC met een lezing. De agenda voor de activiteiten en excursies van vrijdag 22 en zaterdag 23 mei zullen we zo snel mogelijk bekend maken, maar: "Save the date".

Geniet van deze lente en tot ziens bij een van de vele KNNV activiteiten in de komende maanden.

Linda van Meer

Madeliefje, foto redactie

Kom mee wandelen in de mooiste natuurgebieden van Brabant! De wandelingen duren tot ca. 12.00 uur. Trek aangepaste kleding aan zoals wandelschoenen en regenkleding. Neem eventueel mee: loepje, pen & notitieboekje, verrekijker, veldgids, proviand en drinken. Iedereen gaat mee op eigen risico. Kijkt u ook eens op onze Facebookpagina.

Startplaats carpoolplek: Parking hoek Zundertseweg/Rozenvendreef Roosendaal (Brasserie Lodge Visdonk). *Carpoolen is alleen mogelijk als vertrek vanaf de Lodge bij de excursie wordt vermeld.*

Excursie's

(Voor de meest actuele info zie onze website <https://roosendaal.knnv.nl> en/of uw mailbox.)

Datum: Zondag 19 april 2026

Gebied: Halsters Laag

Thema: Vogels en planten

Tijd vertrek ter plaatse: 8.30 uur

Verzamelen ter plaatse: P Staatsbosbeheer, te bereiken via een onverhard weggetje Laageinde, Bergen op Zoom (Navigatie: Laageinde 26). N.b. het richtingbordje aan het begin van het weggetje.

Uw gids: Marike de Haan

Kledingadvies: Goede wandelschoenen

Bijzonderheden: Verrekijker komt van pas

Datum: Zondag 3 mei 2026

Gebied: Gastels Laag

Thema: Blauwgrasland

Tijd vertrek ter plaatse: 9.30 uur

Verzamelen ter plaatse: Navigeer vanaf Roosendaal naar Drie weikes 2, Oud Gastel.

Neem vóór het huis het zandpad rechts.

Uw gids: Nell Scheepers

Bijzonderheden: bij nat weer laarzen aanbevolen

Datum: Zondag 17 mei 2026

Gebied: Surae Boswachterij Dorst

Thema: Gebiedsbeheer door de jaren heen

Tijd vertrek bij de Lodge: 8.30 uur

Tijd vertrek *ter plaatse*: 9.15 uur

Verzamelen ter plaatse: P einde Vijf Eiken, Rijen (parallel aan de spoorweg)

Uw gids: Ad Hellemons

Meerijbijdrage: € 8,-

Uitzicht vanaf Nieuwlandsedijk
foto Jeanne Zandbergen

Datum: Zondag 31 mei 2026

Gebied: Gastels Laag / Moye Keen

Thema: Waterpoort ommetje Keene Sluis

Tijd vertrek *ter plaatse*: 9.00 uur

Verzamelen ter plaatse: De route start op de kruising Boerenweg-Dreef-Nieuwlandsedijk in Standaardbuiten. Parkeren op de kop van de Nieuwlandsedijk.

Uw gids: Jeanne Zandbergen

Kledingadvies: goede wandelschoenen

Bijzonderh.: duur tot 11.00 uur

Datum: Zondag 14 juni 2026

Gebied: Het Strijpen

Thema: Grassen, russen en zeggen

Tijd vertrek ter plaatse: 9.00 uur

Verzamelen ter plaatse: parkeerplaats

Staatsbosbeheer aan de Strijpenseweg

Prinsenbeek, locatie: <https://maps.app.goo.gl/BFXupHEjRPjW8mxo6>

De parkeerplaats ligt aan de doorgaande weg richting Prinsenbeek

Uw gids: Petra van der Wiel

Kledingadvies: stevige, waterdichte wandelschoenen. Opschrijfboekje, pen en loepje komen van pas.

Bijzonderh.: lengte 2 km; duur tot ca. 12.00 uur,

Datum: Zondag 28 juni 2026 *onder voorbehoud*

Gebied: Dintelse Gorzen

Thema: Voormalig getijdengebied

Tijd vertrek bij de Lodge: 8.30 uur

Tijd vertrek *ter plaatse*: 9.00 uur

Verzamelen ter plaatse: Parkeerplaats Dintelse Gorzen aan het eind van de Vlietdijk, Dinteloord

Uw gids: Wim Kortsmid

Meerijbijdrage: € 6,-

Kledingadvies: hoge wandelschoenen of laarzen, lange broek i.v.m. teken

Lezingen en praktijkavonden

In de wintermaanden wordt elke twee weken op dinsdagavond een lezing verzorgd in het MEC T-huis Visdonk, tijd van 19.30 - ca. 22.00 uur. De toegang is gratis en iedereen is welkom.

Dinsdag 7 april 2026

Thema: Doe-avond Planten

Spreker: Petra van der Wiel, Plantenwerkgroep

Samen met Petra van der Wiel bestuderen we planten.

Week van de Biodiversiteit

15-25 mei 2026

Samen ontdekken, beleven en beschermen

Met het weekend van 22-23 mei begint de interessantste week van het jaar. Heel erg veel natuuractiviteiten. Goed om deze week te markeren in de agenda. We houden je op de hoogte.

- <https://roosendaal.knnv.nl/agenda/week-van-de-biodiversiteit-2/>

- <https://roosendaal.knnv.nl/agenda/week-van-de-biodiversiteit/>

Biodiversiteit is overal, ook in jouw omgeving. Het is bijzonder, een enorme bron van verwondering en inspiratie. Biodiversiteit is nodig voor een leefbare wereld. Biodiversiteit is het beschermen waard.

Staartse duinen, foto A. Weldring

De rode eekhoorn door Harm Geerligs

Een fotogeniek dier

Vanaf mijn huis naar het bos van de Visdonk is het een paar 100 meter lopen. Ik kom daar dan ook vaak. Meestal loop ik alleen. Het rond lopende en vliegende wild merk ik vaak op door de geluiden die ze maken. Zo nu en dan hoor ik gescharrel door de dorre bladeren, of ik hoor geknabbel op een dennenappel, of ik hoor geritsel van bladeren hoog in de bomen. Goeie kans dat er een eekhoorn vlak bij je zit. Je leert de geluiden herkennen en je leert ook waar je moet kijken om de eekhoorn te spotten. Tijdens de winter en het vroege voorjaar zijn eekhoorns redelijk makkelijk te zien want veel bomen hebben geen bladeren. Eekhoorns zijn niet erg schuw, tenminste niet in mijn beleving. Als je heel rustig bent kan je ze behoorlijk dicht benaderen. Dat is fijn voor mij want ik maak graag foto's van de natuur. Een mooie scherpe foto van een eekhoorn is toch een soort trofee die je mee naar huis neemt en graag deelt met anderen.

De rode eekhoorn is een van de bekendste zoogdieren van de Europese bossen. De eekhoorn behoort tot de klasse van de zoogdieren en de orde van de knaagdieren. Met zijn pluimstaart, roodbruine vacht en behendige sprongen tussen takken is hij voor veel mensen een herkenbaar en geliefd dier.

De rode eekhoorn heeft een aantal familieleden zoals de pallas' eekhoorn (Azie), de Japanse eekhoorn (lijkt erg op de rode eekhoorn), de Amerikaanse voseekhoorn (groter dan de rode eekhoorn). Deze eekhoorns worden in Europa vaak in gevangenschap gehouden. Bij ontsnapping is de kans op vestiging aanwezig.

Een andere bekend familielid is de Siberische grondeekhoorn die je aantreft in o.a. het wandelbos bij Tilburg. Dit is een vertegenwoordiger van een onderfamilie, namelijk de grondeekhoorns of aardeekhoorns (Marmotini). De Siberische grondeekhoorn is aanzienlijk kleiner dan de gewone eekhoorn en heeft een bruin-grijze, oker of zandkleurige vacht. Heel kenmerkend zijn de vijf zwartbruine lengtestrepen. Een ander familielid is de grijze eekhoorn uit Noord-Amerika, maar daarover later meer.

Geschiedenis en verspreiding

De rode eekhoorn komt al duizenden jaren voor in heel Europa, in Rusland en Siberie, en in delen van China en Korea. Fossielen tonen aan dat eekhoorns al miljoenen jaren bestaan. De wetenschappelijke naam van de soort werd in 1758 gepubliceerd door Carl Linnaeus: *Sciurus vulgaris*.

De moderne soort ontstond waarschijnlijk in Eurazië tijdens het Pleistoceen (van 2,58 miljoen tot 11,7 duizend jaar geleden), toen bossen zich uitbreidden na de ijstijden. De oudste resten van eekhoorns in Nederland komen uit opgravingen van nederzettingen uit de periode tussen ruwweg 5000 en 4000 voor Christus.

Eekhoornresten worden bij archeologische opgravingen niet veel aangetroffen; dat komt vooral doordat de soort leeft in bossen op de hogere en meestal zuurdere zandgronden, waarin de kans op het ontstaan van fossielen klein is. In de negentiende eeuw werd het voorkomen en de verspreiding van eekhoorns in verschillende provincies in Nederland al uitgebreid beschreven. Waarschijnlijk heeft ook de mens een actieve rol gespeeld bij de verspreiding, bijv. door eekhoorns te plaatsen in gebieden waar deze verdwenen waren. Verspreiding kan ook plaats hebben gevonden door ontsnappingen vanuit gevangenschap.

De rode eekhoorn in de mythologie en diens symbolische betekenis

De rode eekhoorn komt ook voor in de mythologie. In de Noordse mythologie bestaat bijvoorbeeld het dier Ratatoskr, een eekhoorn die boodschappen overbrengt langs de wereldboom Yggdrasil, tussen de arend Vidfnir die

Vervolg *De rode eekhoorn*

hoog in de boom zit, en de draak Nidhogg, die aan de wortels van de boom knaagt. Ratatoskr rent heen en weer tussen de twee om de verwensingen jegens elkaar over te brengen. Oorspronkelijk werd Ratatoskr als de boodschapper gezien. In latere beschrijvingen werd toegevoegd dat hij de berichten van Nidhogg en de Arend ook nog eens verdraaide en op die manier tweestrijd zaaide tussen beide kempfanen. Zijn bijnaam werd vervolgens ook wel de 'Twist-zaaier'.

In de Ierse mythologie was de eekhoorn een symbool voor boodschapper tussen hemel en aarde. Hij zat, samen met een vogel, op de schouders van warrior queen Medb. Ook hier speelt de eekhoorn een belangrijke rol als communicator zowel van boodschappen vanuit de bovenwereld, als van meer aardse zaken zoals wat je nodig hebt om vooruit te komen.

Eekhoorns staan symbool voor veel positieve eigenschappen zoals slimheid, kracht, aanpassingsvermogen en speelsheid. Eekhoorns leren je om behendig en georganiseerd te zijn. De eekhoorn is ook veelvuldig onderwerp in allerlei kinderboeken en in dichtbundels.

Gedrag, voedsel en uiterlijke kenmerken

De rode eekhoorn is vooral dagactief en leeft vnl. solitair. Ze eten vooral zaden van naaldbomen, noten (hazelnooten en beukennotjes), paddenstoelen, bloeiwijzen, knoppen, bast en insecten. Ze slaan een paar voegeleieren of jonge vogeltjes ook niet af. Door het eten van bepaalde paddenstoelen verspreiden ze sporen, waarmee ze dus een rol spelen in de verspreiding van schimmels. Ze staan er ook om bekend dat ze voedsel opslaan. Vooral noten worden opgeslagen. Omdat deze vaak vergeten worden draagt dit gedrag ook weer bij tot het verspreiden van boomsoorten.

Een rode eekhoorn weegt gemiddeld 300 gram, de lichaamslengte is 19 – 23 cm, en de staartlengte is 15 – 20 cm. De kleur is over het algemeen roodbruin, maar ze kunnen ook donkerbruin zijn of zelfs zwart. In de winter zijn de lange oorpluimen heel opvallend. Eekhoorns zijn snelle en behendige klimmers en kunnen sprongen maken van wel 4 meter. De staart, waarvan de haren overeind kunnen staan, helpt

bij het houden van de balans tijdens het klimmen en springen.

Voortplanting en nesten

De eekhoorn plant zich voort tussen december en februari en nog eens in mei en juni. In deze periode achtervolgt het mannetje het vrouwtje. Uiteindelijk leidt dit tot paring. Bijzonder is dat de vrouwtjes slechts een dag vruchtbaar zijn. Op die dag moet er een geslachtsrijp mannetje in de buurt zijn. Vrouwtjes zijn op die dag niet erg kieskeurig. De draagtijd is ± 38 dagen en een nest heeft 3 tot 6 jongen. De jongen blijven 8 weken bij de moeder in het nest. Daarna is er een periode van ongeveer een maand waarin de jonge dieren de wereld verkennen en proberen voedsel te vinden. Dit alles met hulp van de moeder. Daarna verstoot de moeder haar jongen en moeten ze voor zichzelf zorgen. Dat houdt o.a. in een eigen territorium veroveren. Eekhoorns zijn geslachtsrijp op een leeftijd van 9 tot 10 maanden.

Eekhoorns bouwen hun nesten (kobbels) meestal op een strategische plek: ergens waar het veilig is voor roofdieren en beschermd tegen de elementen. Het begint allemaal met een basis van takken, die ze behendig in elkaar weven om een stabiel platform te creëren. De binnenkant van het nest wordt bekleed met zachte materialen zoals mos, veren en stukjes vacht. Dit zorgt voor comfort en isolatie tegen kou en regen.

Eekhoorns maken vaak meerdere nesten, elk met een specifiek doel. Er zijn slaapnesten, kraamnesten en reserve nesten voor noodgevallen. Als eekhoorns eenmaal een perfect nest hebben gebouwd, gebruiken ze deze vaak jarenlang. Ze voeren regelmatig reparaties uit om het nest in topconditie te houden.

Vervolg *De rode eekhoorn*

Omdat eekhoorns op zoek zijn naar beschutting en warmte slaan ze een plekje in een woonhuis ook niet af.

Bedreigingen en monitoring

In de 19e en 20e eeuw kreeg de rode eekhoorn te maken met een nieuwe bedreiging: de introductie van de grijze eekhoorn (*Sciurus carolinensis*) uit Noord-Amerika. Deze soort werd door mensen ingevoerd in onder andere Groot-Brittannië. Daar verdringt de grijze eekhoorn de rode eekhoorn. Als Europeaan is de grijze eekhoorn tamelijk succesvol, en de mogelijkheid bestaat dat hij talrijker wordt dan de rode eekhoorn. De grijze eekhoorn is groter en sterker dan de rode eekhoorn. Hij gaat op een meer efficiënte manier om met zijn voedsel (zowel alvorens het te consumeren als daarna) en heeft betere overlevingskansen dan de rode eekhoorn. Bovendien is de grijze eekhoorn minder vatbaar voor het parapox virus, waar de rode eekhoorn vaak aan overlijdt. De grijze eekhoorn heeft er geen last van maar kan wel drager zijn. Vanaf 2016 staat de grijze eekhoorn te boek als invasieve soort. Er is in toenemende mate sprake van handel in exotische eekhoornsoorten. Als deze eekhoorns ontsnappen, worden vrijgelaten uit gevangenschap, en in staat zijn om zich te vestigen kan dat een bedreiging zijn van de rode eekhoorn.

Ecologische rol en toekomstperspectieven

In Nederland komt de soort voor in bossen, parken en grotere tuinen. Vooral naaldbossen en gemengde bossen zijn geschikt, omdat daar veel zaden en kegels te vinden zijn. Eekhoorns spelen een belangrijke rol bij het verspreiden

van zaden en zijn daarmee medeverantwoordelijk voor het tot stand komen van bossen. Ze zijn een belangrijke voedselbron van roofvogels zoals buizerds, havikken en uilen en andere zoogdieren zoals marters en vossen.

Ondanks lokale bedreigingen wordt de soort wereldwijd door de International Union for Conservation of Nature momenteel geclassificeerd als "Least Concern".

Conclusie

De rode eekhoorn is een karakteristieke bewoner van Europese bossen. Door zijn voedselopslaggedrag, grote verspreidingsgebied en aanpassingsvermogen is het een ecologisch belangrijke soort. Tegelijkertijd laten regionale bedreigingen, zoals concurrentie met de grijze eekhoorn en habitatverlies, zien dat bescherming van bosgebieden belangrijk blijft.

Bronnen

Bij het schrijven van dit stuk heb ik gebruik gemaakt van verschillende informatie bronnen, zoals Wikipedia website pagina's, website pagina's van de Zoogdierverseniging, en andere websites die eenvoudig te vinden zijn door gebruik te maken van zoekfuncties. Verder zijn er op het internet verwijzingen te vinden naar boeken zoals: 'Atlas van de Nederlandse zoogdieren' door S. Broekhuizen, K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters en J.C. Buys (red.) 2016. Zoogdieren van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden, Nederland.

De oudste publicatie over de rode eekhoorn is een artikel geschreven door Linnaeus: Linnaeus, C. (1758). *Systema naturae*, ed. 10: 63, gearchiveerd op 13 december 2022.

Bijzonderheden over de plaats van de rode eekhoorn in de Noordse mythologie vind je in o.a. 'The Prose Edda', door Byock, J.E.. 2005, Penguin classics.

De foto's zijn gemaakt door Harm Geerligts.

Harm Geerligts is lid van de Zoogdierenwerkgroep KNNV Roosendaal.

LUISTEREN

Een moment van stilte in het hier en nu

door Nellie de Wijs

Zurenhoek, foto Nellie de Wijs

Tijdens de excursie van 11 augustus 2025 in natuurgebied de Zurenhoek¹ te Bergen op Zoom, nodigde gids Frans de groep uit met het stellen van de vraag:

“Hebben jullie weleens in stilte geluisterd naar de geluiden in het bos? Bijzonder mooi is wat je dan allemaal waarneemt. Zullen wij enkele minuten in stilte proberen te luisteren?”

Geweldig om zo'n vraag te horen, omdat ik mezelf altijd afvraag hoe de bewoners van het bos omgaan met mensen en dieren die hun biotoop bezoeken. Want regelmatig hoor ik een alarmroep van een vogel of zie ik in mijn ooghoeken een schim wegschieten. Ik kan niet ontkennen dat ik in groepsverband snel afgeleid ben van wat ik zie en hoor aan geluiden. Een moment van stilte is voor mij altijd welkom om in rust geluiden uit de natuur in mij op te kunnen nemen.

Maar wat is dan een moment van stilte precies? Wat hoor je? Wat zie je? Wat denk je? Hoe voelt dat dan? Hoe ziet gedrag tijdens een moment van stilte eruit? Wat zijn de gevolgen van een moment van stilte voor jezelf en de omgeving?

In een moment van stilte luisteren in de natuur, is een vorm van bewuste aandacht waarbij je je zintuigen, in het bijzonder je gehoor, zich volledig richt op geluiden uit de omgeving.

Zurenhoek, foto Nellie de Wijs

¹ www.brabantslandschap.nl/ontdek-de-natuur?category=&omgeving=Bergen+op+Zoom

Volgens Gregoire² (1997) is horen een vorm van telesensoriek. De geluids-trillingen die het oor bereiken, worden door de oorschelp en de gehoorgang naar het trommelvlies geleid. Het trommelvlies neemt de trillingen over en via de gehoorbeenketen wordt het ovale venster in trilling gebracht. Het is deze mechanische prikkeling (gehoor-sensoren zijn mechano-sensoren) wat leidt tot ontlading waardoor actiepotentialen³ langs afferente zenuwvezels naar de gehoorzenuw gaan. In de hersenen worden deze aankomende impulsen geïnterpreteerd. In een moment van stilte gaat luisteren dan ook verder dan alleen horen. Want dit vraagt om een actieve en open houding om de gelaagdheid van natuurgeluiden, zoals ritselende bladeren, vogelzang of stromend water, bewust te ervaren door verbinding te maken met de omgeving.

Horen, foto Nellie de Wijs

In gedachten denk ik terug aan een verzoek om stilte door IVN gids Cees voorafgaand aan een vogelexcursie jaren geleden. Het was bij het ontwaken van de ochtend (nog schemerig) toen wij (viertal IVN- en KNNV leden) natuurgebied Zoomland gingen bezoeken. Cees attendeerde ons vooraf om stil te zijn. “Alleen maar luisteren en kijken”, was zijn advies.

Nog voor wij natuurgebied Zoomland betraden, hoorden wij enkele meters van ons vandaan, een rollend geluid vermengd met een steeds luidruchtiger gezang en roep. Cees fluisterde enthousiast dat dit het gezang van de Nachtegaal was. Ik voelde mij blij en tegelijkertijd ontroerd om zo vroeg in de ochtend zo’n magisch mooi moment mee te kunnen maken. Muisstil ‘consumeerden’ wij het gezang⁴ van de Nachtegaal die wij niet zagen, maar wel hoorden. Het gevolg hiervan is dat vanaf die dag, het gezang van de Nachtegaal in mijn geheugen staat gegrift.

Na jaren kan ik nog altijd de plaats aan-wijzen waar wij stonden te luisteren. Meerdere malen heb ik hierna Zoomland bezocht, maar het gezang van de Nachtegaal heb ik nooit meer gehoord. Dit is voor mij een reden om de Nachtegaal bij u onder de aandacht te brengen.

Wat weet u van de Nachtegaal?

Om antwoord te vinden ben ik voor u de literatuur van o.a. de Vogelbescherming⁵ ingedoken. Hierbij ontdekte ik in het Basisrapport⁶ Rode Lijst Vogels 2017 volgens Nederlandse en IUCN-criteria, dat de Nachtegaal als kwetsbare soort staat vermeld, wat mij verdrietig maakte.

Boomstam Zurenhoeck, foto Nellie de Wijs

² Gregoire ,L., (1997). Inleiding in de anatomie/fysiologie van de mens (tweede druk). ThiemeMeulenhof

³ herseninstituut.nl/over-het-brein/actiepotentiaal

⁴ www.youtube.com/watch?v=-IJ7P4pH1uM

⁵ www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/nachtegaal

⁶ www.vogelbescherming.nl/docs/beb59b77-ff0f-41df-ae56-e7b598e5e0e9.pdf

Wie is de Nachtegaal?

Kenmerken

De Nachtegaal (*Luscinia Megarhynchos*) is een onopvallende, slanke zangvogel, iets groter dan een roodborstje (ca. 16,5 cm). Hij heeft een egaal bruine rug, een opvallend lange (rond afgetopte) roodbruine staart en stuit, met een lichte, grijsbruine onderzijde.

Kenmerkend zijn de grote, zwart kleurige ogen met een lichte, smalle oogring. Deze grote ogen helpen om maximaal licht op te vangen in donkere omstandigheden. Dit, in combinatie met hun onopvallend bruin verenkleed, zijn belangrijke aanpassingen voor de Nachtegaal om te overleven.

Maar ook om te kunnen foerageren in een donkere, beschutte omgeving tijdens de schemering en nacht. Hoewel ze overdag actief zijn, zingen en foerageren Nachtegalen vaak tijdens de schemering en in de vroege nacht, vooral in het vroege broedseizoen.

Nachtegalen leven en houden zich schuil in dichte struwelen en braamstruiken. In deze donkere omgeving is het hebben van goed gezichtsvermogen essentieel.

Gezang

De Nachtegaal is een zangvogel die vooral bekend staat om zijn zeer luid, afwisselend en melodieuze gezang. Het is een zanger die voor zonsopkomst, vaak al twee uur er voor samen met de zanglijsters, merels, roodborstjes en rietzangers, start met zingen. Vroeg in de ochtend is het vaak windstil en vochtig, waardoor geluid ver en gelijkmatig draagt. De Nachtegaal zingt zowel 's nachts als overdag, vaak met pauzes en een luide, trillende melodie⁷.

Nachtegaal, foto Cees van Overveld

Nachtegaal, foto Cees van Overveld

Nachtegaal, foto Cees van Overveld

Rond zonsopgang haken meer vogels aan, waarna de zangpiek van de meeste soorten de hoogste activiteit vertoont. Gezang geeft informatie over waar de vogel zich bevindt. Dit is nodig om het territorium te markeren en een partner aan te trekken. Verder weet de vogel, wanneer zij allemaal tegelijk zingen, waar de buurman zit en deze meteen herkennen, wat rust geeft.

⁷ www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/vroege-vogels-zingen-niet-voor-niets-zo-vroeg

Broedtijd

De broedtijd is vanaf mei tot juli. Nachtegalen broeden in Nederland in het struikgewas, bosranden en dichte ondergroei. Het nest bevindt zich in de kruiden laag, vlak boven de grond en bestaat uit een los bouwsel van grassen, mos e.d. Jaarlijks heeft de Nachtegaal een legsel van 6 tot soms 7 eieren, die in 13 dagen worden uitgebroed. De jongen verlaten, na door beide ouders 11 tot 12 dagen te zijn gevoerd, het nest. De status van de Nachtegaal als broedvogel is zeer ongunstig.

Zurenhoek, foto Nellie de Wijs

Kruidenlaag Zurenhoek, foto Nellie de Wijs

Voeding

Genetisch behoort de Nachtegaal tot de familie van de vliegenvangers (Muscipapidae). Het zoekgedrag van de Nachtegaal is lopend op de strooisel laag en dichte ondergroei. De Nachtegaal is een insecteneter die zijn voedsel voornamelijk zoekt in dichte struwelen, zoals brandnetels en bramen. Het menu bestaat uit ongewervelde dieren waaronder rupsen, kevers, spinnen, oorwormen, regenwormen en larven. In de nazomer wordt dit dieet aangevuld met bessen.

Schuwheid

De Nachtegaal is schuw, houdt zich op in dicht laag struikgewas en laat zich zelden zien want het zijn meesters in zich te verstoppen in de dichte ondergroei. Wanneer de Nachtegaal gevaar ziet, slaat hij alarm en vluchten andere vogels naar een veilige plek, vaak ook omdat ze de bron van het alarm kunnen signaleren. Zij waarschuwen door middel van alarm-roepen andere vogels voor o.a. roofdieren, zoals roofvogels, marters en katten.

Kwetsbaar

De Nachtegaal staat op de Nederlandse Rode Lijst van broedvogels geassocieerd als kwetsbaar. De soort wordt bedreigd door verdroging van bossen, te ruige vegetatie en het verdwijnen van duinstruwelen. Als inheemse vogelsoort is de Nachtegaal beschermd⁸ onder de Europese Vogelrichtlijn en de Nederlandse Omgevingswet.

Trekvogel

De Nachtegaal is een trekvogel die in de winter naar Afrika trekt. Voor en tijdens de vogel-trek eten ze vet- en eiwitrijke insecten om energie op te bouwen. Nachtegalen zijn van april tot oktober in Nederland te vinden, vaak in dichte struwelen en duingebieden.

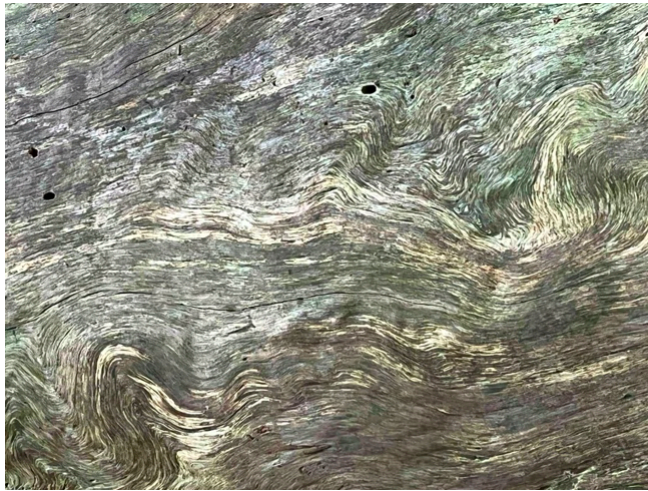
⁸ www.vogelbescherming.nl/bescherming/juridische-bescherming/soortbescherming

Vervolg **LUISTEREN, Een moment van stilte in het hier en nu**

Verandering gedrag bosbewoners bij verstoring door geluiden

Wanneer bosbewoners door geluiden worden verstoord⁹, verandert hun gedrag, wat kan leiden tot stress, verminderde voedselopname en lagere voortplantingssucces. Ze moeten bijvoorbeeld dan meer afgaan op hun gezichtsvermogen om roofdieren te detecteren in plaats van op hun gehoor.

Dit betekent dat ze dan minder tijd kunnen besteden aan foerageren. Voorts kunnen belangrijke geluiden voor hun communicatie en jacht worden gemaskeerd, wat gevolgen heeft voor hun sociale structuren en voedingspatronen.

Verweerde boomstam, Zurenhoek
foto Nellie de Wijs

Tijdens dit stilte moment probeer ik beschouwend te kijken en overdenk hoe het gezang van de Nachtegaal jaren geleden, te plaatsen in dit stilte moment van nu. Echter duurt dit moment niet lang want ik word meteen in 'het hier en nu' geplaatst. "Opzij, opzij, fietsers," rinkelende fietsbellen klinken nu voor mij als een dreigend gevaar. Is mijn gedrag die nu van bevroren? Of moet ik vluchten?

Gelijktijdig zie ik voorbij zovende mountainbikers. "Bedankt, bedankt, bedankt", klinken respectvolle echo's in mijn oor. Ik draai mij om en word vriendelijk begroet door wandelaars met kinderen en loslopende honden. Kennelijk is dit tijdstip het verkeerde moment voor mijn overpeinzingen. Of mogelijk duurt dit stilte moment voor mijn omgeving te lang?

Ik concludeer dat luisteren, tijdens een moment van stilte, een actief, cognitief en emotioneel proces is dat inspanning vereist. Terwijl horen een passief, fysiologisch proces is waarbij alleen geluiden worden waargenomen.

⁹ www.vogelbescherming.nl/bescherming/wat-wij-doen/natuurgebieden/

Vervolg **LUISTEREN, Een moment van stilte in het hier en nu**

Toch is een moment van stilte belangrijk voor zowel de mens als de bewoners van het bos, om even tot rust te kunnen komen, de natuur op zich in te laten werken en energie op te laden.

Hopelijk kan mijn kleindochter in de toekomst, tijdens een moment van stilte, ooit genieten van het gezang van de Nachtegaal.

Want zoals het IVN¹⁰ stelt: "Overal kun je dieren horen, als je maar aandachtig luistert!"

Zurenhoek

Foto's Nellie de Wijs

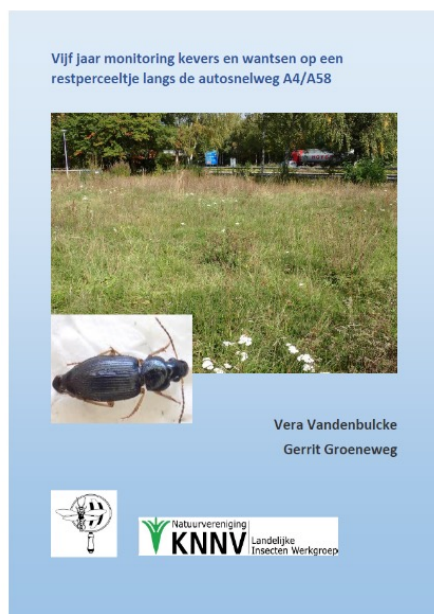

Calusvorming boom Zurenhoek

Woeste gedeelte in de Zurenhoek

¹⁰ www.ivn.nl/leren-over-de-natuur/3-manieren-om-aandachtig-te-luisteren-in-de-natuur/

Vijf jaar kevers en wantsen op een restperceeltje langs de autosnelweg A4/A58

Ook vinden we er twee wantsen, waarvan men een aantal jaren geleden dacht, dat ze in ons land uitgestorven waren: grote borstelige graafwants (*Microporus nigrita*) en streephalsgraswants (*Acetropis gimmerthalii*).

We veronderstellen dat de nabijheid van een drukke verkeersweg nadelig is voor de omvang van de entomofauna op het terrein, maar daarvoor ontbreken hier harde gegevens.

We hebben ook gekeken of maaiwerkzaamheden een aanwijsbaar effect hebben op aantallen en soorten insecten. Het terrein werd eenmaal per jaar gemaaid, meestal in het najaar en zonder meetbare invloed op insectenrijkdom van het terrein. Een keer werd de begroeiing reeds in de laatste week van augustus gemaaid, het effect daarvan is duidelijk zichtbaar. Het lijkt alsof het negatieve effect van te vroeg maaien op een geïsoleerd liggend perceel ook voor de biodiversiteit in de daarop volgende jaren van invloed is.

Vanaf mei/juli 2024 is het aangrenzende parkeerterrein vergroot, ten gevolge waarvan het onderzoeksgebied voor een groot deel onder de bestrating is verdwenen. Op 14 september 2024 is daarom het onderzoek gestaakt. Het terrein is nadien niet meer door ons bezocht.

Zie voor het rapport: <https://liw.knnv.nl/wp-content/uploads/sites/56/2025/09/Vijf-jaar-monitoring-kevers-en-wantsen.pdf>

Vera Vandenbulcke
Gerrit Groeneweg

Bij de Landelijke Insectenwerkgroep van de KNNV is ons rapport *Vijf jaar kevers en wantsen op een restperceeltje langs de autosnelweg A4/A58* verschenen.

We hebben dit gebied ruim vijf jaar lang wekelijks bezocht, vanaf 2019 tot en met medio 2024. Met behulp van sleepnet, klopscherm en bodemvallen hebben we een goed beeld gekregen van de wantsen en kevers die je op een schijnbaar oninteressant terreintje kunt tegenkomen.

Op 8 juli 2019 zijn we er van start gegaan. Onze aandacht ging primair uit naar wantsen, loopkevers en lieveheersbeestjes. In totaal zijn er 65 soorten loopkevers, 9 soorten lieveheersbeestjes en 83 soorten wantsen geregistreerd. Een aantal daarvan wordt weinig waargenomen in ons land.

Fraai is de invloed van de klimaatwijzigingen terug te vinden in de verzamelde gegevens: we zien soorten uit zuidelijker streken die voorheen in Nederland onbekend waren. We zien ook hoe de samenstelling van de soorten op het terrein verandert, doordat het terrein droger wordt en de begroeiing er meer gesloten is.

Basiscursus Mossen (BLWG)

3 februari van dit jaar is de Basiscursus Mossen van de BLWG (Bryologische en Lichenologische Werkgroep) van start gegaan. In de cursus wordt in acht lessen een inleiding gegeven in deze fascinerende tak van de embryophyta oftewel de landplanten. Het cursuspakket bestaat, onder andere, uit twee herkenningskaarten, een koord om een loepje aan te bevestigen, een digitale determinatiesleutel en toegang tot de online lesomgeving waarin de cursus gegeven wordt. Zelf moet er een loepje en de Basisgids Mossen aangeschaft worden.

De lessen bestaan uit online videopresentaties (grotendeels verzorgd door marien bioloog Lukas Verboom), links naar aanvullende informatie en huiswerkopdrachten. Na algemene informatie over mossen, worden de voortplanting en ecologie van mossen behandeld. In Nederland komen wel 700 soorten mossen voor! Er is ook aandacht voor de verschillende groepen mossen, zoals bladmossen, levermossen en hauwmossen en de subgroepen van de bladmossen, namelijk de topkapselmossen, slaapmossen en veenmossen.

We leren mossen determineren en de verschillende ecologische aspecten die horen bij substraten als boom, steen, (dood) hout, zand, klei en moerassen komen aan de orde. Lukas legt alles op een hele duidelijke en prettige manier uit.

Ik heb de huiswerkopdrachten samen met Annemarie Weldring gedaan en het bleek erg handig om met z'n tweeën te zijn, want het is soms wel een uitdaging om met je telefoon, door een loepje, een foto van een mos te maken om zodoende genoeg details vast te kunnen leggen voor determinatie. Een paar extra handen komt dan goed van pas. De kennis uit de video's van de cursus over het gebruik van het loepje, verschil-

lende soorten loepjes en de beste manier om mossen te fotograferen konden we dus ook gelijk in de praktijk toepassen.

We kwamen er ook achter dat veel mossen wel erg op elkaar lijken. In de cursus worden hulpmiddelen zoals de app ObsIdentify en het determineren met behulp van de determinatiesleutel en herkenningskaarten behandeld, maar het is wel even oefenen voordat je de details, zoals omgekrulde bladranden, op macroniveau leert herkennen.

Fijn is dat je bij deze cursus niet alleen maar achter de computer zit, maar ook lekker naar buiten kunt. Je kunt mossen in je eigen tuin vinden en onderzoeken of verder de natuur in trekken. Mossen kan je het hele jaar rond in verschillende biotopen vinden en determineren.

Wij hebben veel plezier beleefd aan de opdrachten, maar we hebben ook ontdekt dat we nog flink aan de slag moeten om bedreven te raken in het herkennen van mossen. Samenvattend: een heel interessante en goed opgezette cursus. Een aanrader!

Hans Nouwt

..... foto A. Weldring

Parapluijesmos, foto H. Nouwt

Deze en andere cursussen (over andere planten- en diersoorten) zijn te vinden op:
<https://www.soortenacademie.nl>

Welkom bij de Soortenacademie

Welkom in de digitale leeromgeving van de Soortenacademie. In dit overzicht staan de cursussen die je kunt volgen. Ze worden aangeboden door de natuurorganisaties FLORON, RAVON, BLWG, Paddenstoelenonderzoek Nederland/NMV en SoortenNL. Op hun websites geven ze meer informatie over de inhoud van de cursussen.

Op pad met de Biodiversiteitswerkgroep, zaterdag 28 maart 2026

Petra van der Wiel (werkgroep planten- en mossen) was onze gids vandaag. Ze vertelde ons veel interessante informatie over de plantensoorten die we bekeken. Ik noem wat soorten (vele nog niet in bloei): haagbeuk (met mannelijke en vrouwelijke katjes), kleine leeuwenklauw (foto), vroegeling, zandraket, kleine veldereprijs, herderstasje (sterbeharing op het blad, bekeken met loepje), hertshoornweegbree (laatste decennia toegenomen met het strooizout), reigersbek (met paars bloemetje), paarse dovenetel (veel, toegenomen, zie foto), bezemkruid, klein kruid, sint janskruid (waarschijnlijk gezien de vele gaatjes in het blad en de stengel niet kantig, het had ook kantig hertshoorn kunnen zijn), veldzuring en schapezuring, hondsdrif, Spaanse aak, veldbies, madeliefje, geel nagelkruid, kruipend zenegroen, look-zonder-look (foto). Sommige planten zijn niet inheems, zoals gele kamille en grijskruid. In totaal voerde Petra 77 plantensoorten in.

Mij bleef bij dat het meest onooglijke grasveldje (foto rechts) het meest waardevol is voor bestuivers zoals bijtjes. Wij mensen willen voor het oog mooie bloemen zaaien, ook voor insecten, maar in zaadmengsels zitten regelmatig soorten waar de bijtjes niet op aangepast zijn: de zaden zijn dan niet inheems voor dit gebiedje.

Plantjes zijn soms spaarzaam met bladgroen, hun belangrijkste bestanddeel, die ze door vorst kunnen verliezen (als de plant deels afsterft). Door het terugtrekken van bladgroenkorrels zien ze wat paarsig (foto).

Nadat ik haakmos eens goed had bekeken met de loep, herkende ik het al als ik er staand bovenop keek, door de glinstering van de 'haakjes' aan de bladtopjes. (De blaadjes zijn scherp toegespitst.)

Een mooie ochtend!

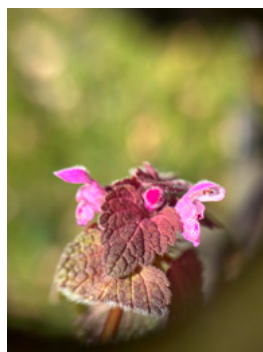
Annemarie Weldring

Bij de Lodge Visdonk, 'onooglijk' maar waardevol grasveldje voor insecten.

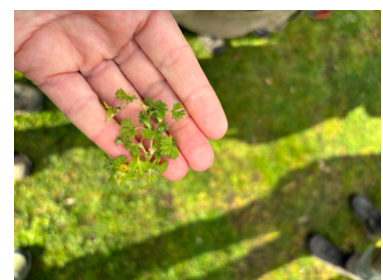
Look-zonder-look

Paarse dovenetel door loepje heen gefotografeerd

Klimopereprijs

Kleine leeuwenklauw

Foto's van A. Weldring

Wat is en wat doet de KNNV afdeling Roosendaal?

KNNV Roosendaal is opgericht op 28 april 1945. De Koninklijke Nederlandse Natuurvereniging (KNNV) is een vereniging voor actieve natuurliefhebbers en -beschermers.

Onze doelen

De natuur is alles wat leeft, groeit en bloeit. De KNNV is een vereniging die actief in en met de natuur bezig wil zijn: met natuurbeleving, -studie en -bescherming. Door anderen mee te nemen op onze voortdurende ontdekkingstocht, willen we liefde voor de natuur opwekken en de kennis erover vermeerderen.

Bestuur

Voorzitter

Linda van Meer
Tel.
voorzitter@roosendaal.knnv.nl

Secretaris

Guus Dekkers
Tel.
secretaris@roosendaal.knnv.nl

Penningmeester en Ledenadministratie

Hans Nouwt
penningmeester@roosendaal.knnv.nl

Natuurbeschermingssecretaris

Jos van den Berg
Tel.
nbsecretaris@roosendaal.knnv.nl

Algemeen bestuurslid

Vacant

Contact KNNV afdeling Roosendaal

Dennescheerderdreef 11, 4707 PK Roosendaal
Bankrekening: NL64 INGB 0005 2527 76
e-mail: info@roosendaal.knnv.nl
Website: www.knnv.nl/roosendaal

Excursiecommissie

Geert Engelen
Tel.
excursiecommissie@roosendaal.knnv.nl

Beheer website

Guus Dekkers
webmaster@roosendaal.knnv.nl

Persberichten

Annette Nelen

Redactie & PR-commissie

Annemarie Weldring
redactie@roosendaal.knnv.nl

FLORON district 18 Noord-Brabant Markiezaat, districtcoördinator

Petra van der Wiel - van den Dool

Contactpersonen werkgroepen

Insectenwerkgroep

info@roosendaal.knnv.nl

Beheerwerkgroep

Bernadet Adriaenssens
Tel.

Mossenwerkgroep

Petra van der Wiel
pvdwiel@telfort.nl

Vogelwerkgroep

Jan van den Berg
vogelwerkgroep@roosendaal.knnv.nl

Amfibieën- en vissenwerkgroep

Bernadet Adriaenssens
Tel.

Fotowerkgroep

Linda van Meer
Tel. 06-30988988
fotowerkgroep@roosendaal.knnv.nl

Plantenwerkgroep

Hans Backx en Petra van der Wiel
Tel. (Hans)

Paddenstoelenwerkgroep

Marike de Haan - Zaalberg
Paddenstoelenwerkgroep@roosendaal.knnv.nl

Zoogdierenwerkgroep

zoogdierenwerkgroep@roosendaal.knnv.nl

Biodiversiteitswerkgroep

Guus Dekkers
Tel.
biodiversiteit.roosendaal@gmail.com